

sui posteris in benedictione reliquere; quatenus per hæc fidelis quilibet et devotus proficiat in fide roboratus, infidelis autem et detractor lividum cordis oculum purgans, religioso Ordini nequaquam detrachere, sed magis religiosorum devotionem imitari consuescat: aut certe propalatae veritatis radiis reverberatus malitiosæ derogationis materiam sibi subtractam esse, contabescens ingemiscat. Si quem vero movet quod Claravallensium tantam, et non etiam Cisterciensium seniorum mentionem fecimus, noverit nos ut Ecclesiæ Claravallis alumnos, nostrorum seniorum sacra studia familiariter et efficacius investigare potuisse; nec ea quæ de paucorum sincera conversatione, seu felici consummatione, ad absolutionem sponsonis nostræ descripsimus, innumerabilem servorum Dei, qui tam in Cistercio quam in universitate sacri Ordinis spiritales agones viriliter desudarunt, præjudicare sanctitati. Cum igitur, sicut supra diximus, in tantum negligentia torporem monasticus Ordo collapsus fuisset, ut venientibus ad conversionem, non tam profectus quam periculum multis in locis imminere videretur; nec spes ulla restorationis uspiam arderet, omnipotens Deus qui servos suos ab æterno præscitis in tempore vocat et justificat, ut in æternum quandoque glorificet, dum medium silentium tenerent omnia, Spiritum sanctum suum de secretis caelestibus a regalibus sedibus misit in corda quorundam fratrum (Sap. xviii); qui in cœnobio quodam degebant, quod in Burgundiæ partibus situm Molismus vocatur.

Hi itaque servi Dei pauci numero, sed igne illo quem Dominus Jesus mittit in terram, et vult vehementer accendi fortiter inflammati, dum quotidianas Regulæ lectiones in capitulo audirent, et aliud Regulam præcipere, atque aliud consuetudines Ordinis tenere perpenderent, gravissime contristabantur; videntes se cæterosque monachos Regulam beati Patris Benedicti solemnem professione servaturos fore promississe; sed secundum instituta ejus nequaquam vivere. Primitus ergo privatim sæpius inter se colloquentes, transgressionem suam conquerebantur; et quoniam modo hujus tanti mali remedium invenire possint, sollicitè tractabant. Cum vero postea verbum effusum esset in publicum, cæteri qui carnales erant, nec poterant dicere cum propheta quia *de excelso misit ignem in ossibus meis; et erudit me* (Thren. i), servos Dei deridere, modisque omnibus, quibus poterant, ut a tam sancto proposito cessarent, infestare coeperunt. At illi qui Spiritu Dei agebantur, et propterea liberi erant, non curantes eorum malevolas infestationes, toto mentis annisu ad Deum conversi, precibus instantissimis postulabant, ut Domini pietas eos ad talem locum dirigere dignaretur, in quo vota laborum suorum, quæ secundum Regulam firmaverant, sed non servaverant, reddere possent. Deinde considerantes, quod Apostolus monet, non omni spiritui esse credendum (I Joan. iv); et quod Regula quam modis omnibus perfecte servare cupiebant, præcipit corripere eum qui sine permissione abbatis quidpiam facere præsumperit, abbatem suum humiliter adeunt, de transgressionem Regulæ querimoniam proponunt, voti sui ferventissimum desiderium pandunt et ut ejus consilio pariter et auxilio, quod Spiritu sancto inspirante mente conceperant, perficere possint suppliciter precantur. Nutu vero Dei ad horam compunctus abbas ille propositum servorum Dei laudat; et non solum consilium auxiliumque se præbiturum, verum etiam seipsum individuum comitem eorum in tam sancto proposito futurum firmissime pollicetur. Quo audito humiles spiritu fratres illi magnifice corroborati sunt, tunc primum intelligentes quod vere a Domino egressus est sermo, nec solum cordis sui in tali desiderio secuti sunt, sed dexteram Dei vivi virtutem operantis in eis.

CAPUT XI.

Quod dominus Robertus abbas, et fratres cum eo, desiderium innovandæ monasticæ religionis habentes, legatum sedis apostolicæ adierunt.

Itaque magnanimes viri, innumerabilem militum Christi duces et signiferi futuri, non tam novarum quam magnarum rerum totique mundo profutarum cupidi, cum assiduo tractatu quærerent inter se qualiter id quod pie cupiebant congruenti modo ad effectum perducerent, consulto rationis iudicio prudenter advertere loci vel Ordinis sui mutationem, absque sedis apostolicæ consensu, se præsumere nequaquam debere. Erat tunc in Galliarum partibus sedis apostolicæ legatus, venerabilis Hugo Lugdunensis archiepiscopus, vir religione, prudentia et auctoritate venerandus. Hunc prædictus abbas et fratres, qui desiderio innovandæ monasticæ religionis flagrant, adeunt astus et vota cordium suorum humiliter pandunt, consuetudines Ordinis a Regula quam erant professi, nimium discrepare conqueruntur; et propterea manifeste perjurii crimen se scienter incurrisse dolendo fatentur. Adhuc præterea se vitam suam ex integro secundum instituta Regulæ sancti Patris sui Benedicti ordinare velle, et ut eis ad hoc liberius exsequendum, idem legatus sui juvenis robur apostolicæ auctoritate porrigat, constanter flagitant. Dominus autem legatus, cum esset prudens et discretus, consideratis subtilius allegationibus eorum, laudabiliter eos moveri pronuntiavit, ipsorumque spiritualibus votis lætis auspiciis favens, tali epistola eos ad perficiendum tota libertate quod pia mente conceperant exhortatus est.

CAPUT XII.

Epistolæ Hugonis apostolicæ sedis legati, per quam Cisterciensium Ordinis exordium sua auctoritate fundatum est.

Hugo Lugdunensis archiepiscopus et apostolicæ sedis legatus, ROBERTO Molismensi abbati, et fratribus cum eo secundum Regulam sancti Benedicti servare Deo cupientibus.

« Notum sit omnibus de sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos et quosdam filios vestros cœnobii Molismensis fratres, Lugduni in nostra præsentia astilisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam hucusque tepide ac negligenter in eodem monasterio tenueratis, arctius deinceps atque perfectius inhaerere velle professos fuisse. Quod quia in loco prædicto pluribus impedimentibus causis constat adimpleri non posse, nos utriusque partis salutem, videlicet inde recedentium, atque illic remanentium providentes; in locum alium, quem vobis divina largitas designaverit, vos declinare, ibique salubrius atque quietius Domino famulari utile duximus fore. Vobis ergo tunc presentibus, videlicet Roberto abbati, fratribus quoque Alberico, Odoni, Joanni, Stephano, Letaldo et Petro, sed et omnibus, quos regulariter et communi consilio vobis sociare decreveritis, hoc sanctum propositum servare et tunc consulimus: et ut in hoc perseveretis præcipimus, et auctoritate apostolica per sigilli nostri impressionem in perpetuum confirmamus. » Post hæc præfatus abbas et sui tanta ac tali auctoritate freti, Molisium redierunt et de illo fratrum collegio socios remissioris vite blanditias respuentes, ad puritatem simplicitatemque sacra Regulæ pure simpliciterque tenendam prompto animo flagrant, elegerunt, ita ut inter eos qui legato Lugduni astiterant, et illo qui de cœnobio vocati sunt, viginti et unus monachi essent, qui perfecte vite et Regulæ S. Patris Benedicti ad litteram tenendæ desiderio arctam et angustiam viam ingressi sunt.

CAPUT XIII.

Qualiter et quoto anno Dominicæ Incarnationis sancti Patres Cisterciensium Ordinis de Molismo egressi, eremum Cisterciensem adierunt.

Anno igitur ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octavo, dominus Robertus Molismensis cœnobii in episcopatu Lingonensi fundatus abbas, et cum eo fratres, quorum Deus tetigerat corda, malentes cum dilecto Patre suo Benedicto pro Deo laboribus fatigari, quam vitæ hujus commodis resolveri, de Molismo egressi sunt, atque ad locum quem propositum suo congruum jam ante per gratiam Domini præviderant, id est ad eremum, quæ Cistercium dicebatur, alacriter tetenderunt. Qui locus in episcopatu Cabilonensi situs, et pro nemoris spinarumque densitate tunc temporis accessu hominum insolitus, a solis habitabatur feris. Ad hunc itaque locum horroris et vastæ solitudinis viri Dei venientes, tantoque illum religioni, quam jam dudum mente conceperant et propter quam illuc advenerant, habiliorem, quanto sæcularibus despiciabiliorem et inaccessibiliorem intelligentes, memoris ac spinarum densitate præcisa ac remota, monasterium ibidem voluntate Cabilonensis episcopi et consensu illius, cujus ipse locus erat, construere coeperunt. Eodem itaque anno, quo prædiximus, duodecimo Kalendas Aprilis, solemnem die natalis sanctissimi Benedicti, quem geminata lætitia tunc celebrem reddiderat, ob Dominicam Palmarum, quæ in ipsum occurrit, lætantibus angelis tabescentibus demonibus, Cisterciensis domus, ac per hoc totius Cisterciensium Ordinis religio per viros ad Christianam philosophiam penitus expeditos exordium sumit, prudenti sane consilio, ut qui canonem divini servitii cunctumque vitæ suæ ordinem, secundum formam in Regula præscriptam disponere decreverant, hoc in ejus potissimum natali, qui legem per Spiritum vivificantem ad multorum salutem dederat, felici omine inchoarent. Ecce summus et æternus Pastor, qui relictis in supernis montibus, in æternæ viriditatis pascuis beatissimis ovibus, dignatione suæ gratiæ descendit, unam in hac lacrymarum valle errantem quaerere, novo miserationis suæ ordine caulas pietatis statuens, signum salutis super eas exaltavit, quatenus oviculæ ipsius moribundæ et languidæ, quæ spinis cupiditatum et voluptatum carnalium irretitæ, per silvas vitiorum vagabantur, audientes vocem turturis ad caulas pietatis invitantis veri Samaritani stabulum, vino penitentiae, oleoque remissionis peccatorum curandæ intrarent; demumque salutis signum veraciter apprehenderent. Sicut enim initio gratiæ, nascente Christo Domino Salvatore nostro, mundus, dum nesciret, pignus redemptionis novæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ suscepit; sic in diebus istis novissimis refrigescente jam charitate et abundante usquequaque iniquitate, omnipotens et misericors Deus ejusdem gratiæ suæ seminarium plantavit in eremo Cisterciensi: quod Spiritus sancti pluvia rigatum, spiritualis pinguedinis largissimum sumpsit incrementum, crescens et proficiens in arborem grandem, pulchram et fructiferam nimis, ita ut diversarum nationum populi tribus et linguæ, sub umbra ejus requiescere, atque de fructu ipsius se satiari gratulentur. Cæterum dominus archiepiscopus apostolicæ sedis legatus, cujus benedictione, præcepto et auctoritate tantum bonum stabile fundamentum acceperat, considerans paupertatem servorum Dei, et quia in loco sterili quem occupaverant, prorsus nec subsistere, nec ædificia construere possent, nisi personæ alicujus potentis adminiculo fulcirentur, scripsit ad illustrem principem Odonem tunc Burgundiæ ducem, petens et suadens quatenus pauperes Christi, zelum gloriæ Dei et monastici Ordinis habentes, fovaret et manuteneret eorumque necessitatibus secundum magnificentiam principatus sui subveniret. Cujus petitioni

et consilio dominus Odo Burgundiæ dux acquiescens, fratrum etiam illorum fervore delectatus, monasterium ligneum, quod ipsi in paupertate sua inceperant, de suis impensis totum consummavit, eosque ibidem in omnibus necessariis diu procuravit, terris etiam et pecoribus abunde sublevavit.

CAPUT XIV.

Quod locus ille, consensu Cabilonensis episcopi, ad cujus diocesim pertinebat, canonicè in abbatiam surrexit, et de recessu abbatis illius qui advenerat.

Eodem tempore abbas qui advenerat, ab episcopo Cabilonensi, ad cujus diocesim locus ipse pertinebat, virgam pastorem cum cura animarum jussu prædicti legati suscepit, et monachos qui secum advenerant, in eodem loco stabilitatem firmare regulariter fecit, sicque Ecclesia illa divino pariter et humano favore vallata, apostolica quoque auctoritate munita, in abbatiam secundum Regulam S. Patris Benedicti disponendam surrexit. Haud multo vero post elapso temporis spatio, Molismenses monachi voluntate domni Gaufridi abbatis sui, qui Roberto successerat, nuntios ad Romanam curiam destinarunt, a domino papa Urbano importune postulant, quatenus præfatus abbas Robertus loco pristino, id est Molismensi Ecclesiæ redderetur. Quorum importunitate dominus papa mandavit legato suo, venerabili scilicet Hugoni, ut, si fieri posset, idem abbas reverteretur, et monachi eremum diligentes in pace consisterent.

CAPUT XV.

De promotione beati Stephani secundi Cisterciensium abbatis. Qualia instituta ipse novello adhuc Ordini superaddiderit, qualiter etiam sub eo multiplicatus sit Ordo, et quibus virtutibus claruerit.

Post decessum sui pastoris (4) Cisterciensium Ecclesia adhuc pauper et modica convenit, de electione abbatis sine personarum acceptione tractatura. Et mediante gratia Spiritus sancti elegerunt virum bonum, nomine Stephanum, natione Anglicum, qui cum eis de Molismo exierat, virum conspicuæ sanctitatis, omniumque virtutum gratia decoratum, eremi amatorem et ferventissimum sanctæ paupertatis æmulatorem. Hic beatus vir in adolescentia sua exiens de terra et cognatione sua, limina sanctorum apostolorum peregrinus adiit. In quo itinere non otiosus fabulis, sicut fieri solet, occupabatur; sed cum socio suo divinis laudibus vacans, Psalterium ex integro quotidie decantabat. Peregrinationis autem voto peracto, cum ab urbe rediens Gallias intrasset, supra dictum monasterium Molisium adiit, ibique sacrum monastici Ordinis habitum suscepit. Postmodum vero, cum verbum innovandæ religionis in eadem domo motum fuisset, ipse primus inter primos ferventissimo studio laboravit, ac modis omnibus instituit, ut locus et Ordo Cisterciensium institueretur, cujus ipse postmodum, ordinante Deo, pastor et doctor eximius erat instituendus. Quod cum, donante Domino, sicut præfatus sumus, factum fuisset, tanquam fidelis et prudens dispensator, cepit illico devotissima mentis intentione tractare, qualiter Ordinem suum noviter fundatum, et adhuc in multis vacillantem, quippe nondum perfectis et meram paupertatem redolentibus institutionibus excultum, in melius proveheret et extolleret, talique moderamine roboraret, ut Domino Jesu fructum plurimum afferre valeret. Convocatis itaque fratribus suis, et habito cum eis consilio, tam ipse quam fratres ejus interdixerunt, ne dux terræ illius, seu alius aliquis princeps curiam suam aliquo tempore in illa Ecclesia teneret, sicut in solemnitatibus agere

(4) Agitur hic de obitu Alberici; huic enim successit Stephanus: exciderunt autem quæ de ipso Alberico scripta erant, ut post Manrique in præfatione monui.

solebant, Deinde, ne quid in domo Dei, in qua die ac nocte Deo devote servire cupiebant, remaneret quod superbiam aut superfluitatem redoleret, aut paupertatem virtutum custodem, quam sponte propter Deum elegerant, aliquando corrumpere, confirmaverunt, ne refinerent cruces aureas vel argenteas, sed tantum ligneas coloribus depictas; neque candelabra, præter unum ferreum; neque thuribula, nisi cuprea vel ferrea; neque casulas, nisi de fustaneo, vel lineo, sine palleo aureo et argenteo; neque albas vel amictus nisi de lino, similiter sine palleo aureo et argenteo. Pallia vero omnia et cappas atque dalmaticas tunicasque ex toto dimiserunt; calices tamen non aureos, sed argenteos, et, si fieri potest, deauratos; fistulam argenteam, et, si possibile sit, deauratam; stolas quoque ac manipulos de palleo tantum, sine auro et argento retinuerunt. Pallia autem, altarium, ut de lino fierent et planæ sine pictura statuerunt, et ampullæ ad ministerium altaris sine auro et argento essent. His et hujusmodi sanctis et Deo placitis institutis novum Ordinem suum servi Dei roborantes, et ex iis quæ primis in usu habuerunt, alia quidem tanquam vere militati contraria penitus amputantes, alia vero melioribus, et sanctam paupertatem magis redolentibus consuetudinibus commutantes, posuere prava voluptatum in directa continentia, et aspera vanitatis et superbiæ in vias planas justitiæ, ita ut, secundum prophetam, etiam stulti in hac via errare non possint (*Isa. xxxv*). O quanti in Ordine Cisterciensi ligone exculti disciplinæ fructus reddunt continentia, qui, si alibi locati fuissent, ubi disciplinæ rigor minime vigeret, per voluptatum et carnalium desideriorum monstruosa portenta facile præcipitarent. Quapropter nequaquam putandum sanctum Ordinem nostrum, ad inventiones esse hominum, sed vere Spiritus sancti magisterio traditum, qui sacræ religionis candorem, quem negligentia cordis humani ab adolescentia in malum proni denigrare non cessat, temporibus opportunis, per humiles seros suos reparare non desinit, ut non gloriatur in conspectu Domini omnis caro (*I Cor. I*); et longe sit ab omnibus religiosis blasphema illa vox, de sua prudentia et industria præsumptum et dicentiam: *Manus nostra excelsa, et non Dominus fecit hæc omnia* (*Deut. xxxii*).

Cum itaque venerabilis abbas Stephanus et fratres ejus quotidianis virtutum incrementis in melius proficerent, et felici experientia probarent, quoniam bona erat negotiatio eorum, dare scilicet terrena, temporalia atque caduca et recipere celestia, æterna, divina, unum erat, quod spirituales eorum exultationem interpolabat et non mediocri tristitiæ subdebat, quod scilicet raro quis illis diebus ad eos causa conversionis veniebat. Viri enim sancti thesaurum virtutum cœlitus inventum successoribus suis ad multorum salutem profuturum committere gestiebant; sed fere omnes videntes et audientes vitæ eorum asperitatem insolitam et quasi inauditam, plus corde et corpore se elongare, quam appropinquare eis festinabant, et de perseverantia eorum penitus desperabant. Sed Dei omnipotentis misericordia, qui hanc militiam spirituales servis suis inspirare dignatus est, ad multorum profectum magnifice eam amplificare et consummare decrevit, sicut sequentia declarabunt. Nam cum fere ostio desperationis appropinquantes, devotissimis precibus ad Dominum clamarent, pro eo quod pene successoribus carerent, petentes ut viscera misericordiæ suæ super eos Dominus effunderet dignaretur, meritis et precibus, ut credimus, beatissime Dei genitricis et virginis Mariæ, cujus sancto nomini specialiter Ordo noster attributus est, nec non et sanctissimi Patris nostri Benedicti, cujus prædicti fratres ex integro Regulam servaturos promiserant, exaudivit Dominus preces eorum. Et suscitavit De-

minus spiritum pueri junioris, cui nomen Bernardus. Qui cum esset adolescens, nobilis, delicatus et literatus tam valido igne divini amoris accensus est, ut, relictis universis mundi voluptatibus et divitiis, ecclesiasticis quoque dignitatibus, arctissimam conversationem Cisterciensium tanquam primitiæ frugum Domini, devoto animo proponeret imitari. O quam mirabilis est Deus in operibus suis! quam velociter currit sermo ejus! quam facilia sibi fore demonstrat, cum voluerit, quæ apud homines impossibilia sunt! Cum enim non solum nobiles et divites, sed etiam mediocres, ipsi quoque pauperes, videntes Ordinis asperitatem, detrectarent accedere ad eos, iste tam tener et delicatus juvenis, quasi de cella vinaria præveniens se gratiæ Dei egressus, et inebriatus vino, quod lætificat cor hominis (*Psal. ciii*), fervens et æstuans circuibat et prædicabat verbum vocationis, quod in secreto cordis sibi hilo aureus audierat, cupiens et aliis propinare, sicut scriptum est: *Qui audit, dicat: Veni* (*Apoc. xxii*). Unde factum est ut associatis sibi fratribus suis, propinquis et amicis, aliisque nobilibus, literatis et potentibus in sæculo viris, triginta simul in Ecclesia Cisterciensi cellam novitiorum alacriter intrarent; et in spiritu fortitudinis contra vitia carnis et incitamenta malignorum spirituum incipientes decertare, et suadebant cæteris hominibus, non verbis, sed factis, omnem illam asperitatem Ordinis, quam refugiebant, non esse aliud, nisi jugum Domini suave et onus ejus leve. Quorum exemplo provocata innumera multitudo hominum diversæ ætatis et conditionis, nobiles, mediocres, pauperes, ita stabulum illud Christi pannis innocentia ejus obvolutum repleverunt, ut fratres illo tædio et desperatione posteritatis afflictos mirabiliter lætificarent, et tanquam e stagno rationabilium piscium penulis piæ intentionis, et squamis sanctæ operationis munditiæ suam declarantium, rivuli multorum cœnobiorum exundantes, universa occidui orbis partes occuparent.

CAPUT XVII.

Quomodo abbas Stephanus dilatacionem sui Ordinis, Domino revelante, et defuncto fratre sibi videnti apparente, recognovit.

Hanc inspiratam divinam visitationis gratiam Dominus humi servulo suo domno abbati Stephano, paulo antequam fieret, clementissima revelatione præostendere dignatus est. Cum enim, sicut supra retulimus, gravi mœrore afficerentur pro eo quod successoribus pene carerent, accidit ut unus ex eis presentis vitæ cursu consummato, tanquam emerita militiæ famulus in gaudium Domini sui introducendus, et laboris sui bravium recepturus, morti approxinaret. Qui cum jam in extremis ageret, venerabilis abbas tædio desperatæ posteritatis nimium affectus, ausus est aliquid præsumere; quod quidem temeritati ascribi potuisset, si non pietas intentionis præsumptum excusasset. Cum enim constet quod quidquid agant homines, intentio judicet omnes, credimus quia coram oculis Domini pietas intentionis, et duræ articulus necessitatis nævum excuserit præsumptionis. Dum itaque, sicut præfati sumus, frater ille in extremis positus fine vitæ præstolaretur, accedens ad eum abbas sanctus, talia locutus est: « Vides, charissime, in quanto tædio et defectione mentis versamur, quia arctam et angustam viam, quam in Regula nobis beatissimus Pater noster Benedictus proposuit, utinque ingressi sumus; sed utrum hæc nostra conversatio Deo placeat necne, non satis nobis constat; præsertim cum ab omnibus vicinis monachis tanquam novarum rerum adinventores, et scandali schismaticis re-centores judicemur. Super omnia vero mœroris acerbissimi jaculo transigit cor meum paucitas nostra, quoniam singuli quotidie morte interveniente tollimur e medio, et sicut valde pertimesco, nobis-

cum pariter hæc noviter cepta religio finem accipiet, quoniam personas industrias, et ad humilitatem sanctæ paupertatis idoneas, usque ad præsens Dominus associare nobiscum nequaquam dignatus est: per quas hujus nostræ institutionis formulam ad posterum transmittere valeamus. Quapropter in nomine Domini nostri Jesu Christi, pro cuius amore arctam et angustam viam, quam ipse in Evangelio sequacibus suis proponit, ingressi sumus, et in virtute obedientia tibi præcipio quatenus post obitum tuum, tempore et modo, quo ejusdem Domini nostri gratia decreverit, ad nos redeas, et de statu nostro, quantum ipsius misericordia voluerit, certos nos facias. » Cui æger: « Faciam, inquit, libenter, domine Pater, quod præcipis, si tamen precibus tuis adjutus mandatum tuum effectui mancipare valeero. » Dixit, et post modicum de convale plorationis ad montem gaudii, ad montem æternæ beatitudinis feliciter ascendit. Pauci post hæc fluxerant dies, et venerabilis abbas cum conventu fratrum in labore positus, sicut moris est, pausandi dederat signum, ipse quoque paululum remotus ab aliis, meditationi insistens, capitulo coopertus caput sedebat; et ecce frater ille defunctus magna claritatis gloria perfusus repente coram ipso astitit, ita tamen ut magis in aere ferri quam in terra consistere videretur. Requisitus quomodo se haberet, vel qualiter sibi esset, respondit: « Bene, optime Pater, bene mihi est, bene sit et tibi, quia per doctrinam et sollicitudinem tuam illius interminabilis gaudii illius incomprehensibilis pacis Dei, quæ exsuperat omnem sensum, participium merui, pro qua adipiscenda duos novi Ordinis nostri labores patienter et humiliter sustinui. Et nunc, juxta præceptum tuum redii, gratiam et misericordiam Domini nostri Jesu Christi tibi, Pater, et fratribus tuis annuntians. Quia vero præceperas ut de statu vestro vos certificare deberem, sciatis et omni scrupulo dubietatis excluso, certum teneatis quod sancta et Deo placens est vita et conversatio vestra. Porro mœrorem qui de non relinquenda posteritate precordia tua nimium depascitur, quantoque a te repelle, et in jubulum et exultationem spiritualem evade, quoniam adhuc dicent filii sterilitatis in auribus tuis: *Angustus est nobis locus. Fæc spatium, ut habitare possimus* (*Isa. xlix*). Ecce enim jam nunc ex hoc tempore magnificabit Dominus facere nobiscum, mittens nobis personas multas, inter quas erunt nobiles et litterati viri plurimi, qui ita domum istam replebunt, ut hinc tanquam examina apum æstantia et redundantia evolantes, plurimas mundi partes penetrent; et de semine Domini benedicto, quod in hoc loco per gratiam ejus coaluit multiplices sanctarum animarum manipulos de universis mundi partibus collectos celestibus granariis inferant. »

His auditis abbas sanctus gaudio et exultatione repletus divinæ pietati gratias ex intimis medullis cordis retulit, felici experimento probans quam veraciter Scriptura testatur quoniam non derelinquet Dominus sperantes in se (*Psal. ix et xvi*). Parabat nuntius cœlestis abire; sed sine benedictione Patris spiritualis, quod mirum dictum est minime præsumpsit. Dixit itaque abbati: « Tempus est, domine Pater, ut revertar ad eum qui me misit; et propterea peto, quatenus benedictione tua me firmatum dimittas. » Cui stupens et pavens abbas respondit: « Quid est, quæso quod loqueris? Tu de corruptione ad incorruptionem, de vanitate ad veritatem, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam transisti; et a me, qui sub his omnibus adhuc miserabiliter gemo, benedictionem petis? Hoc contra omnem juris et rationis integritatem esse videtur. Ego potius a te de hoc benedici; et propterea obsecro, ut benedicas

(5) Ennon vox est Hebraica.

mihî. « Qui ille: « Non ita convenit, Pater. Tibi enim a Domino collata est benedicendi potestas, utpote in apice dignitatis et spiritualis magisterii constituto; mihi vero discipulo tuo, qui per salutarem doctrinam tuam mundi hujus inquinamenta devitavi, benedictionem a te accipere optabile est. Nec enim prorsus hinc recedam, nisi benedictionem tuam meruero. » Abbas namque stupore et admiratione repletus, nec ausus ultra pertinaciter reniti, elevata manu benedixit ei. Sicque sancta illa anima disparsens, speciem visibilem, quam assumpserat, secretis invisibilibus restituit. Altera vice eisdem ex eisdem fratribus viam universæ carnis ingressuro apparuit in visione innumera multitudo hominum prope oratorium ejusdem ecclesiæ, ad fontem quendam lucidissimum lavans vestimenta sua, et in ipsa visione dictum est ei, quia fons ille fons Ennon (5) vocaretur. Quod cum indicasset abbati, intellexit vir magnificus divinam per hoc consolationem significari; et multum quidem jam tunc quidem de promissione, sed magis postea de exhibitione lætæ, gratias egit Deo. Nam cum per continuos quatuordecim annos patientiam et fidem servorum suorum Dominus per varias tribulationes et multam paupertatem probasset et fideles eos invenisset; quinto decimo demum a constitutione domus Cisterciensis anno, supradictas personas eis mittendo visitavit illos Oriens ex alto. In ipsis etiam diebus in præti vineis, et agris curtibusque eadem Ecclesia crevit, nec religione decrevit.

CAPUT XVII.

De eo quod beatus abbas Stephanus quadam secreta novitii sui per spiritum prophetiæ apprehendit.

Puer Domini Bernardus, Claræ-vallensis Ecclesiæ postmodum primus futurus abbas, cum adhuc apud Cistercium novitius esset, solitus erat diebus singulis pro anima matris suæ septem penitentiales psalmos in silentio dicere. Die vero quadam cum supradictos psalmos post completorium inchoasset, omisit eos, per oblivionem nescio, an per semper negligentiam, antequam perdixisset; veniensque ad stratum suum, quiete soporifera membra refecit, et solitam refectionem parenti non impendit. Abbas vero per spiritum cognita negligentia, die postera convenit eum, dicens: « Frater Bernarde, ubinam, quæso, illos psalmos tuos hesternæ die dimisisti, aut cui eos commendasti? » Quod audiens adolescens, ut erat verecundus et timoratus erubuit, et cæpit intra se mirando cogitare et dicere: « Domine Deus, quomodo palam factum est verbum istud, de quo mihi soli conscius eram? » Et intelligens a viro spirituali se esse deprehensum, prociat ad pedes ejus, negligentiam confitens atque indulgentiam petens. Qua facile impetrata, curavit deinceps in hujusmodi tam privatis quam publicis observationibus sollicitior inveniri, et quæ consulta ratione servanda proposuisset, non facile transgredi.

CAPUT XVIII.

De pisce S. Stephano cœlitus delato; et victu divinitus concessio.

Minuerat aliquando sanguinem propter Christum pauper abbas Stephanus, et propter inopiam domus, cellerarius, cui ex præcepto Regulæ pauperum et infirmorum cura incumberebat, nil ad manum habebat unde pauperi et infirmo abbati suo qualitercunque lautius edulium præpararet. Et sincera charitate abbatem suum diligens discurrebat, si forte alieubi aliquid inveniret unde charitatem, quæ in tantus ardebat, etiam foris ostenderet; cum ecce grandis quædam avis advolat, non mediocri quantitate piscem unguibus ferens: quem continuo coram mirantium fratrum oculis projecit et recessit; copiosam prædam cellerario relinquens, unde abbas sui minutioni sufficienter provideret. Instabat ali-

quando sacrosancta solemnitas Pentecostes, et in ipsa sacratissima die vix tanti panes inveniri in eadem domo poterant, qui fratribus sufficerent. Tum vero fratres vehementer exhilarati, tanquam si de ipsa paupertate sua, quam propter Deum sustinebant, saginarentur, missam tantæ solemnitatis cum summa devotione in júbilo cordis cantare cœperunt; et ecce nondum finita missa de promptuariis gratiæ Dei largam benedictionem repente, unde non sperabatur, sibi transmissam cum multa gratiarum actione susceperunt. In his et similibus vir Dei perpendens quam veraciter Scriptura dicit, quoniam nihil deest timentibus Deum (Psal. xxxiii), largitatem etiam miserationum Domini super se et super fratres suos vehementer admirans, magis ac magis in sancta religione proficiebat, et beatæ paupertatis angustias gloriabatur, sicut in omnibus divitiis.

CAPUT XIX.

De hujus sancti devotione et humilitate.

Cæterum quam non surdus auditor sanctæ Regule fuerit (6), præcipiens ut sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ, ex eo quod subdimus, liquebit. Mos erat ei ut, lecta collatione, cum ecclesiam intraret, ostium ecclesiæ manu teneret, et digitis firmius, quasi pro signo premeret, sicut solent homines signum aut nodum facere, quatenus per hoc admoniti, memoriæ arctius imprimant, quod oblivisci nolunt. Cumque hoc frequenter faceret, quodam die unus de fratribus, cui familiaritas ausum præbebat, interrogavit eum, cur hoc faceret. Cui Pater sanctus: « Omnibus, inquit, cogitationibus, quas ex injuncto officio pro dispositione domus per diem admittere cogor, dico, ut foris remaneant, nec prorsus ingredi mecum præsumant, sed expectent quousque dicta prima hic eas inveniant. » Quod audiens frater ille multum edificatus est, nimirum intelligens sancti Patris conversationem communem cæterorum negligentiam transcendisse. Quantæ vero humilitatis fuerit hic vere pastor, non mercenarius, quamque odio habuerit omnem fastum superbiæ, ferula pastoralis ejus cum qua in festivis processionibus incedere solebat, satis indicat: quæ usque hodie in Cisterciensi secretario ob reverentiam tanti Patris conservata et in magna veneratione habita, non multum a communibus sustentatoriis, quibus senes et debiles inniti fere solent, distare videtur. Hic est beatissimi Patris nostri Bernardi in sancta religione Pater, hic tam perfectus magister perfectissimum habere discipulum meruit, quorum doctrina et exemplis usque hodie innumera captivitas vasa regi superbiæ, id est diabolo, auferuntur, et Christo Domino, vero regi humilitatis, incorporantur.

CAPUT XX.

De eo quod S. Stephanus misit fratrem quemdam ad nundinas, sine pecunia, ut necessaria emeret, prædicans ei cuncta prospera futura.

Quodam tempore dum domus Cisterciensis magna fuisset paupertate constricta, venerabilis abbas Stephanus vocavit unum ex fratribus suis; et loquens ad eum in Spiritu Dei, dixit: « Vides, charissime frater, quia magna coarctati sumus inopia: et prope est ut fratres nostri fame et frigore cæterisque molestiis periclitentur, nisi eis concite subveniatur. Vade ergo ad nundinas Verzelliaci, quæ proxime instant, et compares ibi quadrigas tres, et earum singulis ternos equos fortes atque tractores, quibus maxime indigemus ad onera nostra comportanda. Cumque quadrigas illas pannis et alimentis, aliisque rebus necessariis one-

(6) S. Benedict. in Reg. c. 19.

raveris, adducens eas tecum; cum gaudio et prosperitate revertaris ad nos. » Respondens autem frater, dixit: « Paratus sum, domine Pater, ut tuis jussionibus obsequar, si pretium dederis mihi ad illa subsidia comparanda. » Cui venerandus abbas in paupertate sua de misericordia Dei magnifice præsumens, respondit: « Vere, frater, scias quia cum sollicitus et anxius quærerem unde necessitatibus fratrum nostrorum subvenirem, tres tantum denarii in tota domo ista reperti sunt. Hos si volueris tolle; reliqua vero quæcunque defuerint, tibi Domini nostri Jesu Christi gratia providebit. Securus itaque vade, quia mittet Dominus angelum suum tecum, et prosperum faciet iter tuum. » Profectus itaque frater, cum Verzelliacum pervenisset, a quodam viro fideli et timorato hospicio receptus est. Qui itineris ejus causas et fratrum indigentias agnovisset, abiit in instanti ad quemdam locupletissimum hominem finitimum suum, qui desperate languens, ac pene jam moriens, facultates suas pauperibus erogabat. Cumque Cisterciensem monachorum, quorum jam in partibus illis sanctitas celebris habebatur, eidem infirmo penuriam indicasset, vocatus est ad domum ejus supra dictus frater, tantamque pecuniæ summam in elemosyna ab ipso moriente recepit ut cuncta quæ ei injunxerat abbas sufficienter ex ea compararet. Acceptis itaque tribus rhdicis cum novem quadrigariis equis, oneravit atque ornavit eas cunctis quæ fratrum usibus opportuna esse cognovit: et ita qui vacuus venerat, secundum prophetiam abbatis plenus et gaudens ab suis remeavit. Cumque Cistercio appropinquaret nuntium misit, qui abbati significaret ejus adventum pariter et proventum. Quo audito venerabilis Pater exultavit in Domino vehementer et convocatis in unum fratribus ait: « Deus miserationum Dominus, Deus miserationum libere ac liberaliter egit. Vere nobiliter, vere eleganter egisti nobiscum, Domine, procurator et pastor noster, aperiens manum tuam et implens benedictione tua penuriam nostram. » Tunc ordinata processione, occurrerunt obviam venienti fratri usque ad portam, ita ut abbas ipse procederet indutus vestibus sacris cum pastorali virga ministris præcedentibus eum cum cruce et aqua benedicta. Exceperunt ergo solemniter, et cum multa gratiarum actione elemosynam illam, non ut ab homine præstitam; sed tanquam cœlitus missam benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo. Porro vir iste prudens et spiritualis, sicut intelligi datur in hac tam celebri susceptione beneficii filios suos tam præsentibus quam posteris, admonere voluit, ut hujus miraculi gratiam jugi meditatione retinerent, atque ex eo discerent, in cunctis necessitatibus suis pia confidentia præsumere de misericordia Dei, qui nunquam deserit sperantes in se, sed est semper pauperum suorum piissimus consolator, atque adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

Ab illo ergo die et deinceps, sicut in illa domo, largiente Domino, spiritualia semper abundant, ita non defuerunt etiam temporalia bona, quamvis, juxta Ordinis instituta parcitas in omnibus observetur.

CAPUT XXI.

Quod Ecclesia Cisterciensis cenobia in diversis episcopatibus fundavit; et de institutione capituli generalis et de privilegio, quod dominus abbas Stephanus cum coabbatibus suis a sede apostolica promeruit.

Postquam divina largiente gratia crescente numero personarum in Cisterciensi Ecclesia, cepit jam mater multorum filiorum lætari, quem prius diu sterilitatem suam moriendo doluerat; cepit etiam vinea illa Domini Sabaoth longe lateque propagines suas emittere, et in diversis locis

diversisque regionibus civitates refugii constituere, ut qui sanguinem animarum fudissent, ad illas confugientes (Deut. xxi. Josue xx), per mortem summi Pontificis, qui per proprium sanguinem semel introivit in sancta, æternam redemptionem (Hebr. ix), et exilii sui perpetuam absolutionem invenire mererentur. Sane abbatiae, quas eadem Ecclesia in diversis episcopatibus ordinavit, tam larga potentique benedictione Domini crescebant in dies, ut ab illo tempore quo fundata est firmitas, quæ est primogenita filia domus Cisterciensis, et pulchre significatione nominis sui firmitatem et stabilitatem Ordinis jam tunc præfigurabat, inter illos qui de Cistercio specialiter sunt emissi, et cæteros, qui ex eisdem sunt exorti, infra octo annos duodecim cenobia constructa fuerint inventa. Jucundo namque satis spectaculo et in hoc beatissimi Patris Benedicti imitatores exsistere, qui vitam et instituta ipsius toto conamine mentis æmulari cupiebant, ut sicut ille statutis Patribus duodecim monasteria construxit, quibus præcepta Regule suæ servanda tradidit; sic et isti in renovatione Ordinis secundum eamdem Regulam duodecim cenobia statuerunt, quæ in similitudinem duodecim apostolorum Christi Spiritus sancti gratia debriata, salutis poculum universo mundo propinarent. Verum, antequam abbatiae Cistercienses florere inciperent, reverendissimus Pater Stephanus cum consilio fratrum suorum decretum, quod charta charitatis vocatur, Spiritu sancto inspiratus exaravit: in quo docemur qualiter cenobia Ordinis nostri, per diversas mundi partes propagata, diversis quoque linguis diversa, mirabili charitatis connexionem et honoris in invicem exhibitione conglutinata, una Ecclesia, unus Ordo, unum denique in Christo corpus efficiantur. Hoc vero decretum propterea chartam charitatis appellari censuit, quia ejus statutum omnis exactionis gravamen propulsans, solam charitatem et animarum salutem in divinis et humanis sequitur.

Inter cætera sane, quæ in charta charitatis ob pacis charitatisque custodiam disciplinæ et sacri Ordinis censuram conservandam mirabili providentia beati viri fratrumque ipsius digesta sunt, hoc præcipuum, et omni acceptione dignum invenitur, ut cuncti abbates Cisterciensis Ordinis semel per annum apud Cistercium convenientes, generale capitulum celebrent, et de totius vitæ suæ ordine ac indissolubili pace inter se custodienda diligentissime tractent, quatenus tenor vivendi sæpius replicatus ac divinarum Scripturarum auctoritate corroboratus, non facile tepere, sed per multa plurimorum annorum spatia possit vigere. Hac ergo ratione extunc usque ad hæc tempora; reverendi Patres Cisterciensis Ordinis semel per annum matrem suam visitant, generale capitulum celebrant; et unctionem sancti Spiritus edocti, capitula quæ in libro Diffinitionum plenius descripta continentur, tanquam confecta ex diversis speciebus antidota salutis animarum prorsus necessaria per universam congregationem nostrarum fraternitatem tenenda decernunt. Considerans autem pius Pater Stephanus, talia nequaquam consulte absque sedis apostolicæ auctoritate actitari, prædecessoris quoque sui religionum imitatus exemplum, cum convivia coabbatum et fratrum suorum Romam misit, a domino papa Calixto tunc sedis apostolicæ pontifice suppliciter petens quatenus ea quæ ipse cum coabbatibus et fratribus suis, ad roborandam monastici Ordinis disciplinam statueret, apostolica auctoritate in perpetuum rata et inconvulsa fore decerneret. Cujus petitioni summus pontifex elementer annuus, ad confirmationem Ordinis tale decretum promulgavit.

CAPUT XXII.

Decretum Calixti pape, Ordinem Cisterciensem confirmantis.

(7) « CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, charissimis in Christi filiis, STEPHANO venerabili Cisterciensis monasterii abbati, et ejus fratribus, salutem et apostolicam benedictionem.

« Ad hoc in apostolicæ sedis regimen Domino disponente promoti conspicimur, ut ipso præstante religionem augere, et quæ recte, atque ad salutem animarum statuta sunt, nostri debeamus auctoritate officii firmare. Idcirco, filii in Christo charissimi, petitioni vestræ charitate debita imperimus assensum, et religioni vestræ paternò congratulantes affectu, Dei operi, quod cœpistis, manum nostræ confirmationis apponimus. Siquidem assensum et deliberatione communi abbatum et fratrum monasteriorum vestrorum, et episcoporum in quorum parochiis eadem monasteria continentur, quædam de observatione Regule beati Benedicti, et de aliis nonnullis, quæ Ordini vestro et loco necessaria videbantur, quæ nimirum ad majorem monasterii quietem et religionis observantiam, auctoritate sedis apostolicæ petitis confirmari. Nos ergo vestro profectum in Domino congratulantes, capitula illa et constitutionem auctoritate apostolica confirmamus; et omnia in perpetuum rata permanere decrevimus, illud nominatim omnimodis prohibentes, ne abbas aliquis monachos vestros sine regulari commendatione suscipiat. Interdicimus etiam ne quis conversos laicos vel professos vestros ad habitandum [forte habitum] suscipere præsumat. Si qua igitur ecclesiastica sæcularive persona nostræ huic confirmationi et vestræ constitutioni temeritate aliqua obviare præsumperit, tanquam monasticæ religionis et quietis perturbatrix, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli, et nostra, donec satisfaciatur, excommunicationis gladio feriatur. Qui vero conservator, existerit, omnipotentis Dei, sanctorumque apostolorum ejus, benedictionem consequatur. Amen. »

CAPUT XXIII.

De eo quod beatus Pater Stephanus successoris sui indignitatem per spiritum agnovit, et de pretiosa morte ejus.

Cum autem beatus Pater Stephanus officium sibi commissum secundum veram humilitatis Domini nostri Jesu Christi Regulam strenue administrasset, longo confectus senio, ita ut calligarent oculi ejus, et videre non potest, curam pastorem deposuit, soli Deo et sibi per sacræ contemplationis gustum vacare desiderans. Successit itaque ei quidam indignus honore, nomine Wido, qui donis exterioribus, ad intar sepulcri dealbati, non mediocriter pollens, interius erat putredine vitiorum sordens. Cumque in ipso promotionis suæ primordio fratrum professiones de more reciperet, idem Dei famulus Stephanus in spiritu vidit immundum spiritum ad illum venientem atque in ejus os ingredientem. Vix mensis præterierat unus, et ecce, revelante Domino, denudata est impuritas ejus, et eradicata est mox de paradiso Dei plantatio spuria, quam Pater cœlestis non plantaverat. Instante vero tempore, quo emeritorum laborum senex in gaudium Domini sui introducendus, et de ultimo paupertatis loco quem secundum consilium Salvatoris in hoc mundo elegerat, ad summi patrisfamilias convivium ascensurus decumberet, conveniunt fratres: quidam etiam ex abbatibus sui Ordinis, quorum numerus eo tempore usque ad viginti excrevisse traditur, ut amicam fidelem, et Patrem humillimum repatriantem, devotissimis obsequiis et pre-

(7) Calixtus II, electus anno 1119.